

ЮЛІАН ДОРОШ – УЧАСНИК ВИСТАВОК УКРАЇНСЬКОГО ФОТОГРАФІЧНОГО ТОВАРИСТВА У ЛЬВОВІ (30-ТІ РР. ХХ СТ.)

Патрон Ірина Василівна

ORCID ID: 0000-0002-1357-8325

*Київський національний університет театру, кіно і телебачення
ім. І.К. Карпенка-Карого, Україна*

Науковий керівник: Росляк Роман Володимирович

кандидат мистецтвознавства, доцент

*Київський національний університет театру, кіно і телебачення
ім. І.К. Карпенка-Карого, Україна*

Розглянуто виставкову діяльність Юліана Дороша як фотохудожника Українського Фотографічного Товариства у Львові 30-х років ХХ століття.

9 листопада 1930 року відбулись перші Установчі збори Українського Фотографічного Товариства (УФОТО) у Львові, яке мало на меті сприяти розвитку аматорської фотографії, «поширювати та плекати в найширших кругах громадянства замилювання до фотографічного мистецтва, а членам своїм дати науку та вказівки з діяльності фотографії» [1]. Фотограф Юліан Дорош (1909 – 1982) став одним з ініціаторів і активних учасників цього товариства вже в перший рік створення. УФОТО організувало та утримувало фахову бібліотеку, майстерню для фотографічних потреб, а також регулярно влаштовувало зустрічі членів, на яких відбувалось читання лекцій з фотомистецтва, обговорювались актуальні питання. Одним з провідних повноважень товариства було організація виставок та нагородження кращих робіт [1]. Передумовою зародження українського товариства фотографів була діяльність таких відомих діячів як Володимир Шухевич, Іван Труш, Микола Мороз, Ярослав Пастернак, Степан Дмоховський, Федір Величко, Олекса Балицький та багато інших. З початком I світової війни і утворенням формувань Українських січових стрільців (УСС) виникла потреба фіксації фронтових буднів для історії українського стрілецтва. Таким чином, заснували «Артистичну горстку» у Полі та «Пресову квартиру» при Вишколі, фотокореспонденти мали завдання робити світлини устрою, походів, боїв, важливих подій та особливості війни для літопису спроби відновлення української державності. Важливу роль у поширенні української фотографії відіграли «Секція фотографічна» при товаристві «Сокола-Батька», «Секція фотографічна» при товаристві студентів техніки «Основа» й «Субреферат світлин» при організації «Пласт» [2].

3 грудня 1930 по квітень 1938 рр. товариство організувало 8 тематичних виставок. Перша виставка української аматорської фотографії на теренах Галичини, яку організувало УФОТО тривала з 7 по 14 грудня 1930 року в залі Академічного Дому у Львові. У виставці взяли участь 29 аматорів та 5 професіоналів зі Львова, Станиславова, Перемишля, Жидачева, Борислава, Пулави, Рави Руської, Стрия, Коломиї, Косова, Турки. Разом було представлено 290 фотографій. З них, 232 аматорські світлини, 21 – професійної, окрім того експонувалось 37 позаконкурсних фото, оскільки до конкурсу допускалися лише аматорські знімки. Також експонувалося 20 скляних діапозитивів Д-ра Дмоховського [3]. У каталозі до виставки є вступна стаття, написана головою УФОТО доктором Степаном

Дмоховським, який відповідає на запитання для чого влаштовується дана виставка: «Бо сьогодні ступаємо на шлях, що поведе нас до кращого і вищого, бажаємо і сподіємось, що до – Мистецтва! Бо мандрували ми до сьогодні без керми, без вітрил, одинцем – одинцем кожний шукав сам дороги, побиваючись об тверде каміння невдач, та не раз передчасно зневірений кидав улюблену камеру. А завтра – сперті на цій силі, яку дає гурт, рушаємо вже всі: Українське Фотографічне Товариство на зустріч на новій праці, гарнішим досягненням, а сонцем нашим, кермою, вітрилами – Думка: Для неї все! Для України і Краси!» [4, с. 3]. Виставка засвідчила становлення нового українського фотомистецтва. Ю. Дорош представив дванадцять своїх робіт: «На спочинку», «У рудокопні», «Цвіт яблуні», «Натюрморт», «Портрет», «Книга Старого Завіту», «Бібліотека Івана Крушельницького», «Фрагмент», «На пралі», «Дністрові мряки», «Чорноморці», «Над Дністром» тощо [4, с. 9].

У грудні 1931 року відбулась Друга виставка української фотографії УФОТО. У вступній статті до каталогу виставки голова товариства Степан Дмоховський підкреслив, що цілі і завдання проведення події - це перевірка якості розвитку учасників. «Кожна наша виставка має бути межею між добрим і кращим, і рішучим зірванням з усім слабким та пересічним...А дальшою метою – не меншої ваги – є вплинути на вироблення артистичного смаку в найширших колах громадянства. Та врешті хоче Товариство своїми працями докинути по змозі деякі цінності до скарбниці національної культури» [5, с. 3]. Ю. Дорош напередодні відкриття виставки опублікував статтю в журналі «Кіно», в якій зазначив які саме світлини варто подавати та важливість етнографічної тематики: «Що давати на виставку? Передусім всі добрі, оригінальні та помислові речі, даліше (наводжу це, чого браку відчувався на попередній виставці) портрети, акти, студії мертвої натури, дотепні жарти і конче трохи більше нашого етнографічного матеріалу...Підім на подільське, тихе село, в чорногорські верхи, в болотисту поліську країну – там джерела наших фотографічних архитворів. Поминаю те, як мало околиць, як мало людей ми знаємо, але справді не вміємо шукати краси, думаючи, що створимо її в темничці проєкційним апаратом. Бо коли зрозуміємо те, що самотньою в нас повинна бути в теперішній час наша національна фотографія – то наші мистецькі успіхи напевне звернуть на себе увагу інших народів та можуть стати поважнішим аргументом в міжнародних дискусіях та офіційних описах» [6, с.9-10]. Участь у виставці взяло 30 фотографів, 184 світлин. Ю. Дорош представив тринадцять світлин: «Вечірнє небо», «Краєвид для декорації», «На водопою», «Раковецький замок (бромолій)», «Студія (бромолій)», «Хмари», «Виверт», «Хлопчики», «Дорога (бромолій)», «Пейзаж», «Композиція», «Портрет (передрук)», «Крізь вікно» [5, с. 5].

Третя виставка УФОТО під назвою «Львів у світлині», яка відбулась у жовтні-листопаді 1932 року, була особливо важливою для міста, адже мала на меті передати красу архітектури міста, особливості його жителів, мистецьке і наукове життя Львова, його навчальні установи, портрети важливих діячів Львова, промислове і торговельне життя (фото виставкових вітрин магазинів), а також фото з важливих культурних і спортивних подій міста. До складу виставкового комітету входили: Ярослав Горалевич, Степан Дмоховський, Володимир Раставецький, Маркіян Вахнянин, Богдан Скрентович, Ярослав Савка, Олександр Мох. У виставці взяли участь 22 фотографи, які представили 365 робіт, вона експонувалась у Львові в залах Національного музею, а також були покази у Перемишлі і Станіславові (Івано-Франківськ – *І.П.*). До виставки традиційно було видано каталог, обкладинку оформила Олена Захаріясевиц, переднє слово написав історик Іван Крип'якевич [7]. У вступному слові науковець І. Крип'якевич вдало підкреслив мету і завдання

фотографів, які брали участь у виставці: світлицець (фотограф – *І.П.*) має обов'язок зауважити і підхопити всі ті різноманітні форми теперішнього життя, – усвідомити собі всі нашарування, які минуле залишило в характері міста і все те зафіксувати на плівці. Світлицець є посередником між життям міста і громадянством: що він побачить і передасть у світлині, це залишиться як постійна власність нації. Виставка львівських світлин – це іспит з цього, чи ми знаємо наше місто з усіх сторін, чи розуміємо його душу, чи справді маємо право називати місто нашим. [8, с.4]. На цій виставці Ю. Дорош представив дванадцять фотографій: «Стара порохівня», «Фасада Великого Театру», «Студія міста», «Сумерк (вул. Зелена)», «Ринок», «Автобусна зупинка», «Направляють дорогу», «Єзуїтський огорож», «Піскова дорога на Квітківці», «Пейзаж», «Хмари», «Бібліотека І.К.» [8, с. 9]. Окрім світлин, Ю.Дорош разом з Олександром Пежанським також продемонстрували свої кінороботи. Два короткі фільми Дороша були етнографічного характеру, зняті в селі Раковець над Дністром, показували побут українського люду в селі. Фільм складався з двох частин, перша частина показує мистецькі види на Дністер з руїн Раковецького оборонного замку, щоденний побут селян; друга – це зафільмоване весілля Раковецького селянина Василя Лонича, де глядач мав змогу любоватись красою українського пейзажу, пізнати багатство весільних традицій Городенщини. [7]. Згодом, Ю. Дорош назве це відео, своїм першим етнографічним фільмом, з яким він об'їздить багато сіл і містечок Галичини, дві частини отримують назви: «Свято» і «Будень».

У травні-червні 1934 року УФОТО організувало П'яту виставку української фотографії, на якій Ю. Дорош був не лише як один із членів комітету, а й представив дев'ять світлин: «Під липами» (тех. бромолій), «Лісничівка» (бром), «Криги і світло» (хльоробром), «Дністер зимою» (озоолій), «Портрет» (ціянотиція), «Базі» (бром), «Цікава Доня» (олій), «На тихому плесі» (передрук), «Сумерк» (хльоробром) [9, с. 7].

У листопаді 1935 року фотохудожник експонує світлини, які він зробив під час експедиції варшавського «Товариства приятелів Гуцульщини» на виставці УФОТО «Наша Батьківщина в світлині», яку організовано спільно із туристично-краєзнавчим товариством «Плай». Близько ста високоякісних світлин не тільки забезпечили першу грамоту й нагороду фірми «Перуца», а й привернули увагу ширших кіл громадськості до творчості юного фотографа [10, с. 90].

У квітні-травні 1937 року Ю. Дорош взяв участь у Сьомій виставці української мистецької фотографії, яка відбувалась у Залі музею Наукового товариства імені Шевченка (вул. Чарнецького, 24), на якій фотограф представив п'ять світлин: «Світло науки», «Анничка», «Шваля», «Володар гір», «Поминки» [11, с. 3]. У восьмій виставці світлин УФОТО, яка відбулась у квітні 1938 року, Ю. Дорош участі не брав.

Ю. Дорош як активний член Українського фотографічного товариства за час його виставкової діяльності з 1930 по 1938 роки шість разів брав участь у виставках фотографій УФОТО. У виставці УФОТО «Наша Батьківщина в світлині», Дорош отримав найбільш схвальні відгуки і нагороду фірми «Перуца». Окрім того, був членом організаційного комітету, виступав з доповідями, друкував статті на тему фотографування, вів рубрики для фотоаматорів у різних львівських виданнях, був одним із редакторів фахового журналу товариства «Світло і Тінь».

Список використаних джерел:

1. ДАЛО. Ф. 110. Оп. 1. Спр. 810. Арк. 27.
2. Цимбала О. (2002). Зародження і розвиток фотографії. Галицька брама, № 1–3, 4–5.
3. Легін С. (2021, 3 червня). Перша виставка Української аматорської Фотографії у Львові. Як це було? Вилучено з: <https://photo-lviv.in.ua/persha-vystavka-ukrainskoi-amatorskoi-fotografii-u-lvovi-yak-tse-bulo/>.

4. Виставка української аматорської фотографії (I, 1930, Львів). Каталог, Львів, 16 с., іл.
5. Друга виставка української фотографії (грудень 1931, Львів). Каталог. Львів, 10 с., іл.
6. Дорош Ю. (1931). На передодні нової виставки. Кіно, 7, С. 9-10.
7. Легін С. (2021, 7 жовтня). «Львів у світліні» або Третя виставка УФОТО. Вилучено з: <https://photo-lviv.in.ua/lviv-u-svitlyni-1932-roku-abo-tretia-vystavka-ufoto/>.
8. Третя виставка УФОТО «Львів у світліні» (листопад 1932, Львів). Каталог. Львів, 19 с., іл.
9. Вистава української фотографії (травень-червень 1934, Львів). Каталог. Львів, 16 с., іл.
10. Коба А. (1995). Юліан Дорош – піонер української кінематографії в Галичині. Наукові записки Львівського історичного музею, Вип. IV, ч. 2, 82 – 96.
11. Сьома вистава української мистецької фотографії (1937, Львів). Каталог. Львів, 8 с., іл.